

**KABÓCÁK A BAKONYBÓL, PORVA KÖRNYÉKÉRŐL:
EGY ÚJ FAJ HAZÁNK FAUNÁJÁBAN
(HEMIPTERA: ARCHAEOORRHYNCHA, CLYPEORRHYNCHA)**

KOCZOR SÁNDOR¹ – BAGARUS ANITA²

MTA Növényvédelmi Kutatóintézet, H-1022 Budapest, Herman Ottó út 15.

¹sakoczor@yahoo.com

²abag@julia-nki.hu

KOCZOR, S. – BAGARUS, A.: *Auchenorrhyncha from the Bakony mountains from the surroundings of Porva: a species new to the fauna of Hungary (Hemiptera: Archaeorrhyncha, Clypeorrhyncha)*

Abstract: In Porva, Bakony Mountains the Biodiversity Day scientific event took place in 2008 from 30th May to 1st of June. The object was to collect the highest possible number of species in a previously selected area. In the present paper the results for Archaeorrhyncha and Clypeorrhyncha are presented, which were collected by sweep-netting or were attracted by light. Altogether 65 different taxa were caught, 12 from Archaeorrhyncha, 53 from Clypeorrhyncha. *Edwardsiana ishidai* (Matsumura, 1932) is reported for the first time from Hungary.

Keywords: *Edwardsiana ishidai*, Archaeorrhyncha, Clypeorrhyncha, Biodiversity, Hungary, Porva, Bakony Mountains

Bevezetés

A valódi kabócák a szipókás rovarok (Hemiptera) rendjébe tartoznak. A taxon nem monofiletikus, két elkülönülő törzsfajlódási ág fajait foglalja magába. Az ősbibb Archaeorrhyncha alrendet hazánkban 9 család képviseli, jelen tudásunk szerint 143 fajjal. A Clypeorrhyncha alrendből pedig mindössze 4 család található hazánkban, mégis ide tartozik a Magyarországon eddig kimutatott fajok túlnyomó többsége, 396 faj (GYÖRFFY et al. 2009). Az összes család közül, akárcsak világszerte, a legtöbb faj a mezei kabócák családjába (Cicadellidae) tartozik.

A Clypeorrhyncha alrend fajai mind növényevők, a táplálékukat a növényi szállítószövetekből, a háncsrész (floém), a farész (xilém) szívogatásával, illetve egyes csoportok a mezofillum sejteinek kiszívásával szerzik. Az Archaeorrhyncha alrendben ezen kívül léteznek gombák micéliumain szívogató fajok is (hazánkban az Achilidae család fajai).

A Biodiverzitás Nap során végzett gyűjtések a valódi kabócák vonatkozásában két szempontból is különleges jelentőséggel bírnak. Egyrészt a csoport más rovarcsoportokhoz képest kevésbé kutatott, így manapság is kerülnek elő faunára új fajok, másrészt pedig a szerzők tudomása szerint mindeztől nem született olyan összefoglaló munka, amely taglalta volna a Bakony hegység valódi kabóca faunáját, így az itt közölt adatok is hozzájárulnak ahhoz, hogy jobban megismerjük hazánk eme tájának élővilágát.

Anyag és módszer

A gyűjtésekre az Észak-Bakonyban, Porva közelében került sor. A kutatásra kijelölt terület nagyrészt erdővel borított, azonban a valódi kabócák fajainak túlnyomó többsége lágyszárú társulásokban fordul elő, így elsősorban a kaszálóréteken és a magassásosokon gyűjtöttünk.

A gyűjtéseket 2008. május 30-án és 31-én végeztük. A gyűjtött anyag egy része fűhálóval, másik része lámpázás során került befogásra.

A befogott anyag határozását BIEDERMANN and NIEDRINGHAUS (2004), HOLZINGER et al. (2003) és OSSIANNILSSON (1981, 1983) munkái alapján végeztük. A pontos határozás érdekében, amennyiben szükségesnek látszott, megvizsgáltuk a hím példányok genitáliáit, feltárás és preparátumkészítés által.

Eredmények

A vizsgálat során 65 különböző taxon egyedei kerültek elő. Ezek legnagyobb részét sikerült faji szintig azonosítani, egyes esetekben azonban a nőtény egyedek faji szintű elkülönítésére nincsenek megfelelő morfológiai bélyegek, ezeknél csak az adott genus neve van feltüntetve.

A gyűjtött fajok listája

ARCHAEORRHYNCHA

CIXIIDAE (Recéskabócák)

– *Pentastiridius leporinus* (Linnaeus, 1761)

DELPHACIDAE (Sarkantyúskabócák)

Kelisiinae

– *Kelisia monoceros* Ribaut, 1934

Delphacinae

- *Chloriona smaragdula* (Stål, 1853)
- *Chloriona unicolor* (Herrich-Schäffer, 1835)
- *Dicranotropis hamata* (Boheman, 1847)
- *Euides basilinea* (Germar, 1821)
- *Eurybregma nigrolineata* Scott, 1875

– *Javesella dubia* (Kirschbaum, 1868)

– *Megadelphax sordidula* (Stål, 1853)

– *Paraliburnia adela* (Flor, 1861)

– *Ribautodelphax* sp.

– *Xanthodelphax straminea* (Stål, 1858)

CLYPEORRHYNCHA

CERCOPIDAE (Tajtékoskabócák)

– *Cercopis arcuata* Fieber, 1844

– *Cercopis sanguinolenta* (Scopoli, 1763)

– *Cercopis vulnerata* Rossi, 1807

APHROPHORIDAE

- *Neophilaenus campestris* (Fallén, 1805)
- *Philaenus spumarius* (Linnaeus, 1758)

MEMBRACIDAE (Púposkabócák)

- *Centrotus cornutus* (Linnaeus, 1758)

CICADELLIDAE (Mezeikabócák)

Agalliinae

- *Anaceratagallia* sp.

Aphrodinae

- *Aphrodes* sp.

Cicadellinae

- *Cicadella viridis* (Linnaeus, 1758)

Dorycephalinae

- *Eupelix cuspidata* (Fabricius, 1775)

Macropsinae

- *Macropsis marginata* (Herrich-Schäffer, 1836)
- *Oncopsis alni* (Schrank, 1801)
- *Oncopsis flavicollis* (Linnaeus, 1761)

Typhlocybinae

- *Austroasca vittata* (Lethierry, 1884)
- *Chlorita paolii* (Ossiannilsson, 1939)
- *Edwardsiana ishidai* (Matsumura, 1932)
- *Emelyanoviana mollicula* (Boheman, 1845)
- *Empoasca pteridis* (Dahlbom, 1850)
- *Eupteryx atropunctata* (Goeze, 1778)
- *Eupteryx aurata* (Linnaeus, 1758)
- *Eupteryx calcarata* Ossiannilsson, 1936
- *Eupteryx cyclops* Matsumura, 1906
- *Forcipata citrinella* (Zetterstedt, 1828)

- *Kybos virgator* (Ribaut, 1933)
- *Ribautiana ulmi* (Linnaeus, 1758)
- *Zyginidia pullula* (Boheman, 1845)

Deltocephalinae

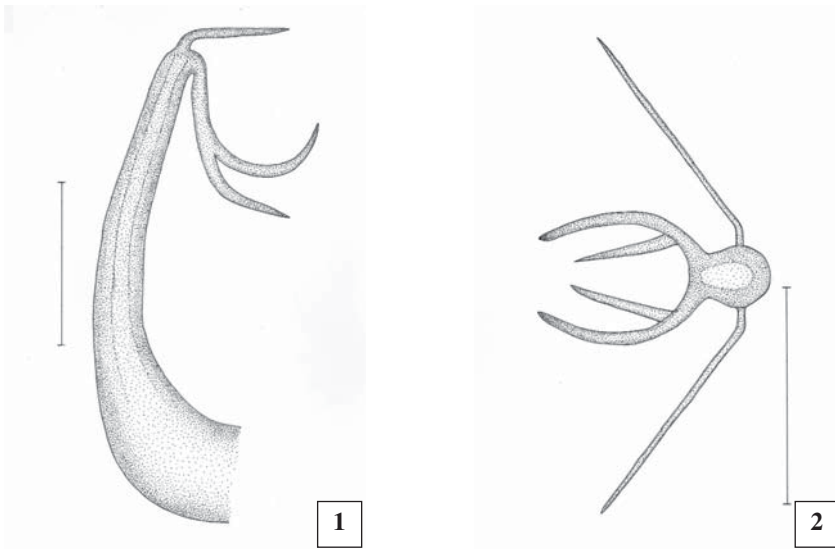
- *Arocephalus longiceps* (Kirschbaum, 1868)
- *Arthaldeus pascuellus* (Fallén, 1826)
- *Arthaldeus striifrons* (Kirschbaum, 1868)
- *Balclutha punctata* (Fabricius, 1775)
- *Balclutha rhenana* Wagner, 1939
- *Cicadula albingensis* Wagner, 1940
- *Cicadula persimilis* (Edwards, 1920)
- *Cicadula quadrinotata* (Fabricius, 1794)
- *Deltocephalus pulicaris* (Fallén, 1806)
- *Errastunus ocellaris* (Fallén, 1806)
- *Euscelis incisus* gen. *vernalis* (Kirschbaum, 1858)
- *Euscelis lineolatus* Brullé, 1832
- *Graphocraerus ventralis* (Fallén, 1806)
- *Jassargus flori* (Fieber, 1869)
- *Jassargus obtusivalvis* (Kirschbaum, 1868)
- *Limotettix striola* (Fallén, 1806)
- *Macrosteles cristatus* (Ribaut, 1927)
- *Macrosteles fieberi* (Edwards, 1889)
- *Macrosteles laevis* (Ribaut, 1927)
- *Mocuellus collinus* (Boheman, 1850)
- *Mocydiopsis* sp.
- *Paralimnus phragmitis* (Boheman, 1847)
- *Psammotettix confinis* (Dahlbom, 1850)
- *Psammotettix helvolus* (Kirschbaum, 1868)
- *Thamnotettix confinis* Zetterstedt, 1840
- *Turrutus socialis* (Flor, 1861)
- *Verdanus abdominalis* (Fabricius, 1803)

A fogott fajok közül az *Edwardsiana ishidai* (Matsumura, 1932) a legújabb fajlista tanúsága szerint (GYÖRFFY et al. 2009) először került elő hazánkból. A fajtól 3 hím egyed került elő, mind a lámpázás során. Az *Edwardsiana* fajok elkülönítésében a hím páرزszerv morfológiai sajátosságai szolgálnak határozóbélyegként.

Az *Edwardsiana ishidai* (Matsumura, 1932) faj jellemzése:

Hosszúkás, nyúlánk alkatú, kistermetű kabóca. A fejtető közepén rövidebb, mint az előhát. Színe sárgásfehér, az elülső szárnyak vége enyhén füstös. Az elülső szárny második csúcsi sejtje háromszög alakú.

A hím páرزszervének törzse enyhén hajlott, a csúcs felé elkeskenyedő, hengeres, egy pár oldalsó és egy pár elágazó elülső függelékkal. Az oldalsó függelékek keskenyek, egyenesek, szét-tartók, egymással jellemzően enyhe tompaszöveget zárnak be. Az elülső függelékek összetartók, nagyjából hosszuk felén elágaznak, alsó és felső ágra válnak. Az alsó ág rövidebb, enyhén hajlott, csúcsi része egyenes, a felső ág hosszabb, határozottan, ívesen felfelé hajlik (**1-2. ábra**).

1-2. ábra: *Edwardsiana ishidai* (Matsumura, 1932) hímjének aedeagusa: 1. oldalnézet, 2. felülnézet (a skála 0,1 mm)

A fogott példányok testhossza 3,64–3,72 mm. Irodalmi adatok alapján szil (*Ulmus*) fajokon és feltehetően mogyorón (*Corylus avellana*) táplálkozik (NICKEL and REMANE 2002). Németországban két nemzedékét figyelték meg (NICKEL and REMANE 2002).

Javasolt magyar név: japán szilfa-kabóca. A név eredete: a fajt Japánból írták le és legfőbb tápnövényeként a szil (*Ulmus*) fajokat tartják számon.

A fajt Nast palearktikus katalógusában még kizárólag Japán területéről említi (NAST 1972). Ugyanezen szerző 15 évvel későbbi, Európa kabócafaunáját bemutató munkájában (NAST 1987) már számos országot sorol fel elterjedési területeként, köztük az akkori Csehszlovákiát, Romániát és a mai Ukrajna területét. Összefoglaló munkájában Holzinger a faj ausztriai jelentésétől számol be (HOLZINGER 1996). Jelen közlemény további adatot szolgáltat a faj elterjedését illetően.

Köszönetnyilvánítás

Szeretnénk köszönetet mondani Farkas Sándornak, Kondorosy Elődnek, Ronkay Lászlónak, Rozner Györgynek, Szeőke Kálmánnak, hogy a gyűjtésben segítséget nyújtottak, illetve az általuk fogott példányokat rendelkezésünkre bocsátották. Hálával tartozunk Orosz Andrásnak a határozásban adott tanácsokért. Szintén köszönjük Kovács Tibornak az esemény megszervezését.

Irodalom

- BIEDERMANN, R. and NIEDRINGHAUS, R. (2004): Die Zikaden Deutschlands. – WABV-Fründ, Westerwiesenweg, Germany pp. 409.
- GYÖRFFY, Gy., KISS, B., KOZOR, S. and OROSZ, A. (2009): Checklist of the fauna of Hungary. Volume 4. Hemiptera: Archaeorrhyncha, Clypeorrhyncha. – Hungarian Natural History Museum, Budapest, pp. 79.
- HOLZINGER, W. (1996): Kritisches Verzeichnis der Zikaden Österreichs (Ins.: Homoptera, Auchenorrhyncha). – *Carinthia II* **186/106**: 501–517
- HOLZINGER, W., KAMMERLANDER, I., and NICKEL, H. (2003): Fulgoromorpha, Cicadomorpha excl. Cicadellidae. – in: *The Auchenorrhyncha of Central Europe*. Brill, Leiden-Boston, pp. 673
- NAST, J. (1972): Palearctic Auchenorrhyncha (Homoptera), an annotated checklist. – Polish Scientific Publishers, Warsaw, pp. 550.
- NAST, J. (1987): The Auchenorrhyncha (Homoptera) of Europe. – *Annales Zoologici* **40**: 535–661.
- NICKEL, H. and REMANE, R. (2002): Artenliste der Zikaden Deutschlands, mit Angabe von Nährpflanzen, Nahrungsbreite, Lebenszyklus, Areal und Gefährdung (Hemiptera, Fulgoromorpha et Cicadomorpha). – *Beiträge zur Zikadenkunde* **5**: 27–64.
- OSSIANNILSSON, F. (1981): The Auchenorrhyncha (Homoptera) of Fennoscandinavia and Denmark. Part 2: The families Cicadidae, Cercopidae, Membracidae and Cicadellidae (excl. Deltocephalinae). – Scandinavian Science Press Ltd. Klampenborg, Denmark 223–593 p.
- OSSIANNILSSON, F. (1983): The Auchenorrhyncha (Homoptera) of Fennoscandinavia and Denmark. Part 3: The family Cicadellidae: Deltocephalinae, catalogue, literature and index). – Scandinavian Science Press Ltd. Klampenborg, Denmark 594–889 p.

Received March 31, 2010

Accepted May 07, 2010

